

Asia: VN/10556/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleistä lausuttavaa esityskokonaisuudesta

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki, yleistukilaki. Yleistuki olisi työttömyyden aikaisen perustoimeentulon turvaamiseksi tarkoitettu tuki. Yleistukea maksettaisiin työttömän työnhakijan työmarkkinoille hakeutumisen tai palaamisen edellytysten edistämiseksi ja parantamiseksi. Esityksen tavoitteena on parantaa työnteon kannattavuutta, sujuvoittaa sosiaaliturvaa ja yksinkertaistaa etuuksia sosiaaliturvakomitean välimietinnön tekemät suositukset ja selvitykset huomioiden.

STTK pitää hyvänä esityksen tavoitteita työttömyysturvan sujuvoittamisesta ja yksinkertaistamisesta sekä työnteon kannattavuuden parantamisesta.

Esityksessä ehdotetaan, että peruspäiväraha ja työmarkkinatuki kumottaisiin ja niiden tilalle luotaisiin uusi etuus nimeltä yleistuki. Työmarkkinatukea koskevat ehdot kuitenkin pysyisivät monelta osin muuttumattomina yleistuessa. STTK huomauttaa, että työttömyysturvajärjestelmää ei yksinkertaisteta ja sujuvoiteta sillä, että etuuden nimeä muutetaan. Työttömyysturvajärjestelmä ei myöskään muutu yksinkertaisemmaksi tai sujuvammaksi siten, että työnhakijoille luodaan uusia lisävelvoitteita tai että etuuden saamiseen liittyvää tarveharkintaa lisätään.

STTK huomauttaa myös, että yleistuen käsitteeseen sisältyy kansalaisten ymmärryksen näkökulmasta riskejä, joita ei ole esityksessä huomioitu riittävästi. Kun tarkoituksena olisi jatkossa nimittää työttömyyden aikaista perusturvaetuutta yleistueksi, voi tämä aiheuttaa monenlaista sekaannusta ja väärinymmärrystä sosiaaliturvaetuutta hakiessa. Tämän lisäksi muutosta esitetään myös voimaan hyvin nopeasti, joten viranomaisien voi olla hyvin vaikea tähän myöskään ehtiä varautumaan. Epäselvyyttä voi aiheuttaa myös yleistuen käsitteen mahdollinen ymmärtäminen yleisenä toimeentuloa turvaavana tukena tai toimeentulotukena. Esityksessä ei ole riittävästi selvitetty, miten eri viranomaiset ja Kela pystyvät viestittämään ihmisille selkeästi ja ymmärrettävästi sen, että yleistuki on työttömyyden aikainen tuki eikä yleinen tuki. Vaarana on se, että hyvästä tavoitteestaan huolimatta, yleistuki saattaa monimutkaistaa sosiaaliturvajärjestelmää, etenkin ymmärrettävyyden näkökulmasta tarkasteltuna.

- Lausuttavaa esityksen vaikutuksista kotitalouksiin

Esityksessä todetaan, että valtaosalla tulot eivät uudistuksen johdosta muutu. Samalla kuitenkin arvioidaan, että noin 12 200 henkilöä asuu kotitalouksissa, joiden käytettävissä olevat rahatulot pienentyvät yleistuen vuoksi. Arviolta noin 5 000 henkilön etuus tulisi pienenemään keskimäärin 1 166 euroa vuositasolla. Iso osa heikennyksistä kohdistuu pariskuntiin tarveharkinnan muutoksista ja huoltovelvollisuudesta johtuen.

STTK pitää huolestuttavana, että nämä heikennykset voivat kohdistua kotitalouksiin, joiden toimeentuloturva on heikennetty jo huomattavasti erityisesti vuonna 2024 tehdyillä useilla säästötoimilla. Samalla ministeriöiden valmistelussa on myös toimeentulotukea ja työttömyysturvan seuraamusjärjestelmää koskevia uusia tiukennuksia. Näiden useiden muutosten yhteisvaikutusta ei ole kuitenkaan selvitetty eikä esityksessä arvioitu. On välttämätöntä estää tilanteet, joissa muutokset kasautuvat kotitalouksiin ja lapsiperheisiin tavalla, joka ei enää takaisi kaikille riittävää toimeentulon turvaa. Vaikutusten arviointi tulisi olla siksi perusteellisempaa etenkin, koska yleistuki on nykyisiä perusturvaetuuksia korvaava uusi tuki.

- Lausuttavaa esityksen vaikutuksista toimeenpanijoihin

Yleistuen käyttöönnotosta seuraa merkittäviä kustannuksia ja lisätyötä Kelalle. STTK painottaa, että erityisesti henkilöstön määrän on oltava riittävä, jotta uudistus voi onnistua. Tähän on varattava tarvittavat määrärahat.

Myös TE-viranomaisten ja KEHA-keskuksen työmäärä tulee uuden etuuden vuoksi lisääntymään. Uusiin tehtäviin on varattava riittävät resurssit ja henkilöstö. Erityisesti uusille työnhakukeskusteluille tulisi selkeämmin osoittaa lisäresursseja, koska toimiva ja vaikuttava palvelu edellyttää, että työvoimaviranomaisten resurssit nostetaan riittävälle tasolle. Tämä on tärkeää etenkin siksi, että esityksellä lisätään kasvokkain tapahtuvia työnhakukeskusteluja ja TE-palvelut ovat jo pitkään olleet aliresursoidut suhteessa työn ja vastuiden määrään nähden.

- Lausuttavaa esityksen muista vaikutuksista

-

- Lausuttavaa yleistukilain yleisistä säännöksistä (1 luku)

Esityksessä jää epäselväksi yleistuen tarkoitus. Onko tarkoituksena, että yleistuki turvaa lain mukaan työttömyyden aikaisen perustoimeentulon, kuten peruspäiväraha ja työmarkkinatuki? Itse lakipykälässä ei kuitenkaan näin määritellä.

Nykyisin työttömän työnhakijan perustoimeentulo työttömyyden aikana turvataan työttömyyspäivärahalla ja työmarkkinatuella. (TTL 1 luku 2 §). Yleistukea koskevassa säännöksessä peruspäivärahan ja työmarkkinatuen kumoava yleistuki on määritelty vain perustoimeentulon turvaamiseksi tarkoitetuksi tueksi, jota maksettaisiin työmarkkinoille hakeutumisen tai palaamisen edellytysten edistämiseksi ja parantamiseksi. On eri asia, turvaako etuus toimeentulon kuin se, turvaako etuus toimeentuloa. Ei ole perusteltua, että työttömyyden aikaisten perusturvaetuuksien tarkoitusta muutetaan siten, että työttömän työnhakijan perustoimeentulo ei tulisi enää yleistuella turvatuksi.

- **Lausuttavaa yleistuen saamisen työvoimapolitiittisista edellytyksistä (2 luku)**

STTK pitää perusteltuna, että yleistukea saavaa henkilöä koskisivat pääosin samat etuuden saamisen yleiset työvoimapolitiittiset edellytykset kuin ansiopäivärahan saajia työttömyysturvalain perusteella.

- **Lausuttavaa yleistuen määräytymisperusteista (3 ja 4 luvut)**

-

- **Lausuttavaa yleistuen toimeenpanosta ja muutoksenhausta (5 ja 6 luvut)**

-

- **Lausuttavaa yleistuen tietojen saamista ja luovuttamista koskevista ehdotuksista (7 luku)**

-

- **Lausuttavaa yleistuen rahoituksesta (8 luku)**

-

- **Lausuttavaa yleistukilain ehdotetusta voimaantulosta (9 luku)**

Ottaen huomioon TE-palveluihin, työttömyysturvan seuraamusjärjestelmään ja toimeentulotukeen suunniteltavat muut isot muutokset, niin STTK pitää yleistuen voimaantuloaikataulua liian tiukkana. Tämä aiheuttaa vaikeuksia sekä viranomaisille, jotka järjestävät työttömien palveluja, että työttömyysetuuden maksajille. Voimaantuloa olisi siksi syytä myöhentää, jotta muun muassa tietojärjestelmämuutokset ja palveluprosessimuutokset voitaisiin suorittaa hallitusti.

- **Muuta lausuttavaa ehdotetusta yleistukilaista**

-

- **Lausuttavaa peruspäivärahaa koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta**

-

- **Lausuttavaa työmarkkinatukea koskevien säännösten kumoamista koskevasta ehdotuksesta**

-

- **Muuta lausuttavaa työttömyysturvalakiin ehdotetuista muutoksista**

-

- **Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden jaksosta**

-

- **Lausuttavaa yleistuen saajalle järjestettävien työnhakukeskusteluiden sisällöstä**

-

- **Muuta lausuttavaa työvoimapalveluiden järjestämislakiin ehdotetuista muutoksista**

-

Laki työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta

-

Laki työttömyyskassalain muuttamisesta

-

Laki yleisestä asumistuesta annetun lain 12 §:n 2 momentin muuttamisesta

-

Laki eräiden kansaneläkeindeksiin ja elinkustannusindeksiin sidottujen etuuksien ja rahamäärien indeksitarkistuksista vuosina 2024–2027 annetun lain muuttamisesta

-

Laki sairausvakuutuslain muuttamisesta

-

Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta

-

Laki takuueläkkeestä annetun lain 19 §:n muuttamisesta

-

Laki kansaneläkelain muuttamisesta

-

Laki työntekijän eläkelain muuttamisesta

-

Laki yrittäjän eläkelain muuttamisesta

-

Laki maatalousyrittäjän eläkelain 32 ja 46 §:n muuttamisesta

-

Laki merimieseläkelain muuttamisesta

-

Laki julkisten alojen eläkelain muuttamisesta

-

Laki työtapaturma- ja ammattitautilain 141 §:n muuttamisesta

-

Laki maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain 97 §:n muuttamisesta

-

Laki asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annetun lain 7 §:n muuttamisesta

-

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain muuttamisesta

-

Laki maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 4 §:n muuttamisesta

-

Laki työllistymisen monialaisesta edistämisestä annetun lain 7 §:n muuttamisesta

-

Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta

-

Laki elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksista sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kehittämis- ja hallintokeskuksesta annetun lain 3 a §:n muuttamisesta

-

Laki työsopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta

-

Laki merityösopimuslain 12 luvun 3 §:n muuttamisesta

-

Laki kunnan ja hyvinvointialueen viranhaltijasta annetun lain 45 §:n muuttamisesta

-

Laki kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 2 ja 31 a §:n muuttamisesta

-

Laki tuloverolain 93 §:n muuttamisesta

-

Laki evankelis-luterilaisen kirkon viranhaltijasta annetun lain 60 §:n muuttamisesta

-

Laki opintotukilain 6 §:n muuttamisesta

-

Laki valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 20 ja 21 §:n muuttamisesta

-

Laki ulosottokaaren muuttamisesta

-

Laki oikeudenkäynnistä vakuutusosoikeudessa annetun lain 6 §:n muuttamisesta

-

4. Muuta lausuttavaa

-

Koskela Samppa
STTK ry.